

ارتباط التزامات فرهنگی کشورها با اصل آزادسازی تجاری

در مقوله بازی های رایانه ای

حسین اسماعیل نسب^۱، امین طریقی^۲

^۱. ایران، قم، دانشگاه مفید، دانشجوی دکتری حقوق بین الملل، مدرس دانشگاه و قاضی دادسرای عمومی و انقلاب

^۲ فارغ التحصیل کارشناسی ارشد حقوق بین الملل از دانشگاه آزاد اسلامی چالوس و پژوهشگر حوزه پولی و مالی

نویسنده مسئول:

حسین اسماعیل نسب

چکیده

حفظ ارزش های اجتماعی و فرهنگی کشورها با توجه به محتوایی که امروزه از لحاظ فرهنگی در بازی های رایانه ای ارائه می شود، مرتبط است، تا آنجا که امروزه از مباحث مهم در سازمان جهانی تجارت، اعمال محدودیت های غیرتعرفه ای با لحاظ اصل آزادسازی تجاری است. لذا تفاوت عمیق میان ارزش های فرهنگی اعضای سازمان تجارت جهانی، از نظر نیازهای فرهنگی و دغدغه های اجتماعی آنها، مشکلاتی بر سر راه تجارت بازی های رایانه ای فراهم آورده است. مقاله حاضر، به ماهیت این اصل و مقررات مربوط به آن در موافقت نامه ها و قواعد سازمان جهانی تجارت و فرصتها و چالش های فراوری اجرای آن با توجه به کارایی اجرای این اصل و لزوم حفظ ارزش های اجتماعی و فرهنگی، بعنوان عاملی بازدارنده در رعایت اصل آزادسازی تجاری و رابطه میان آزاد سازی تجارت بازی های رایانه ای، با لحاظ اصول ممنوعیت برقراری محدودیت و تسری اصل رفتار ملی و عدم اعمال تبعیض در تجارت (کامله الوداد)، به شیوه تحلیلی - توصیفی می پردازد.

واژه های کلیدی:

آزاد سازی تجارت، سازمان جهانی تجارت، بازی های رایانه ای، التزامات فرهنگی.

بیان مسئله

باتوجه به رشد تجارت بین المللی در چند دهه اخیر همواره این سوال در مجامع بین المللی مطرح بوده که آیا رشد تجارت می تواند درآمد و رفاه را افزایش دهد؟ به طور خاص این سوال در کشورهای درحال توسعه از حساسیت بیشتری برخوردار است، زیرا این کشورها به لحاظ فقدان ظرفیت های علمی و تخصصی ممکن است سهم کمتری از منافع حاصله از تجارت جهانی را به خود اختصاص دهند. درواقع کشورهای در حال توسعه در فضای آزاد تجاری در شرایط نابرابر در مقابل کشورهای توسعه یافته قرار دارند و این امر می تواند منافع تجاری خرد و کلان اقتصادی آنها را کاهش دهد (سالم، ۱۳۹۱: ۹۳). از سویی این یک واقعیت است که تحرک و فعالیت (ذهنی و جسمی) انسان، یکی از نیازهای اساسی در زندگی به ویژه در دوران رشد و نمو او به شمار می آید و بر این اساس، بازی نیز به عنوان یکی از فعالیت های طبیعی در زمره لازمه های رشد و تکامل انسان محسوب می شود و مطابق بررسی ها، بازی را نیز به چندین شکل تعریف کرده اند و تعریف جامعی از آن در دست نیست و به نظر تعریف زیر، جامع ترین بیان از بازی باشد (تمجیدتاش، ۱۳۹۰: ۳۸): «هرگونه فعالیت جسمانی و یا ذهنی هدف داری که در اوقات فراغت یا اشتغال و برای کسب لذت، تسلط اعصاب، آرام بخشی جسم یا ذهن بازیگر و بمنظور امتنان نیازهای آنی یا درازمدت فرد یا گروه چه به صورت انفرادی یا گروهی انجام گیرد، بازی نامیده می شود». لذا با تأمل در تعریف مذکور، دو مقوله آزادسازی تجاری (تجارت آزاد) و بازی به عنوان لازمه رشد جسمانی و فکری کودکان، مقوله سومی به عنوان التزامات فرهنگی کشورها؛ مورد توجه قرار می گیرد زیرا در یک بازی یارانه ای فرصت ها و چالش های متعددی همچون هیجان، ترس، بالا رفتن قدرت تخیل و برنامه ریزی، درک موضوعات درسی و روحیه همکاری به جای خشونت و اضطراب وجود دارد که در ادامه ضمن بررسی مبانی نظری آزادسازی تجاری در سازمان تجارت جهانی، مبانی داخلی مؤثر بر التزامات فرهنگی کشورهای عضو سازمان را نقد و به صورت موردی تأثیرات عدم اعمال محدودیت های غیر تعرفه ای (همچون ضوابط فرهنگی - حفاظتی - خدماتی و ...) و حدود صلاحیت کشورها در این زمینه را تحلیل می نماییم.

۱. مفهوم و مبانی آزادسازی تجاری در رقابت پذیری بین المللی

۱-۱. مفهوم آزاد سازی تجاری

آزادسازی تجاری^۱ هرچند به طور ساده عبارت از حذف (کاهش) موانع تجاری در تجارت بین الملل است (eddy, 2005: 1) اما این تعریف کوتاه اگرچه تا حد زیادی مشخص کننده آزاد سازی است اما نیازمند تبیین و روشن سازی بیشتری است. اولاً موانع تجاری در صحنه تجارت جهانی انواع متنوعی دارد. عمده ترین موانع تجاری تعرفه ها و یارانه های صادراتی هستند که در سطح وسیع در مبادلات بین المللی بکار برده می شوند. تعرفه بر روی کالاهای وارداتی وضع می شود تا قیمت داخلی کالای وارداتی در کشور وارد کننده گران شود و به این ترتیب از صنایع داخلی حمایت شود. یارانه معمولاً بر کالاهای صادراتی وضع شده تا تولید کننده داخلی با حمایت دولت بتواند کالای خود را در بازارهای جهانی با قیمت کمتر بفروشد و ضمن کسب سود، توان رقابتی خود را نسبت به سایر کشورهای صادر کننده افزایش دهد. معمولاً کشورهای توسعه یافته و نیز در حال توسعه مقررات بهداشتی را برای واردات کالاهای کشاورزی و غذایی اعمال می کنند که نوعاً به عنوان مانع تجاری خصوصاً برای کشورهای در حال توسعه که فاقد ظرفیت های لازم برای ارتقاء محصولات خود هستند، تلقی می شوند (non-tariff measures to trade, 2012:14-15). همچنین کشورهای اسلامی نیز بر اساس موازین شرعی خود از واردات کالاهای حرام یا شبهه ناک نظیر واردات گوشت حیواناتی که ذبح اسلامی نشده ممانعت بعمل می آورند که از توجیه دینی (فرهنگی) برخوردار است. سهمیه بندی نیز از جمله موانع تجاری محسوب می شود که بر اساس اهداف مختلف اقتصادی دولت از قبیل کنترل مصرف، حمایت از صنایع داخلی استفاده می شود. در اعمال سهمیه بندی دولت برای واردات کالای سهمیه بندی شده در حد تعیین شده تعرفه کمتری قائل شده و مقدار بیشتر از سهمیه از تعرفه به مراتب بالاتری برخوردار است، سایر محدودیت های تجاری نیز ممکن است با دلایلی همچون فرهنگی-آموزشی و حقوق بشری و در راستای حمایت از خدمات داخلی وضع شود (پاکدامن، ۱۳۸۳: ۳۵).

۱-۲. آزادسازی تجاری و رقابت پذیری بین المللی

آزاد سازی تجاری به کارایی اقتصادی، رقابت بین المللی و گسترش تجارت و به طور اخص، گسترش بازارهای رقابتی منجر می شود (بزرگی، ۱۳۸۶: ۱۹-۱۷). این موضوع که اصطلاحات تجاری از طریق آزاد سازی تجاری و رقابت پذیر شدن بخش های اقتصاد، باعث افزایش کارایی و رشد فزاینده اقتصادی می شود، تقریباً در ادبیات اقتصاد بین الملل پذیرفته شده است. لذا در حال حاضر رقابت پذیری یک موضوع محوری در ادبیات جهانی شدن تلقی می شود و از آن به عنوان وسیله ای برای دستیابی به رشد اقتصادی مطلوب و توسعه پایدار و مشارکت در

1. Trade liberalization.

عرصه بین الملل یاد می شود. در یک اقتصاد جهانی شده، رقابت پذیر بودن به معنی امکان به دست آوردن موقعیت مناسب و پایدار در بازارهای بین المللی است، تعاریف گوناگونی نیز از رقابت پذیری ارائه شده است که برخی از آنها را در زیر اشاره می کنیم (طیعی، ۱۳۸۵: ۷-۸):

مجمع جهانی اقتصاد^۱ (۱۹۹۹)، رقابت پذیری را توانایی اقتصاد ملی در پایداری رشد یا حفظ استاندارد زندگی (درآمد سرانه) می داند از نظر سازمان توسعه و همکاری اقتصادی^۲، رقابت پذیری یعنی توانایی یک ملت در تولید کالاها و خدمات برای ارائه در بازارهای بین المللی و به طور همزمان حفظ و یا ارتقاء سطح درآمد شهروندان در بلند مدت است. از دیدگاه کنفرانس سازمان ملل^۳ در مورد تجارت و توسعه، واضح ترین نگرش به رقابت پذیری از مسیر مقایسه عملکرد اقتصاد کلان و استاندارد زندگی جامعه بر اساس بهره وری عوامل تولید به دست می آید. به عبارت دیگر مفهوم دقیق، رقابت پذیری، توانایی کشورها در فروش محصولاتشان در بازارهای جهانی است.

باید گفت در تعاریف فوق دستیابی به جایگاه مناسب در بازارهای بین المللی برای محصولات تولیدی کشور مورد توجه قرار گرفته است. همچنین به اعتقاد بسیاری از اقتصاد دانان، تغییرات نرخ ارزی دستمزدهای واقعی بر سطح رقابت پذیری کالاها و خدمات موثر است. به طوری که انتظار می رود با کاهش ارزش واقعی پول و همچنین دستمزدهای واقعی، سطح رقابت پذیری محصولات تولیدی افزایش یابد. کاهش هزینه های تولیدی معمولاً از دو طریق افزایش سطح بهره وری و استفاده از منابع ارزان موجود در کشور محقق می شود. به اعتقاد اقتصاددانان، افزایش سطح رقابت پذیری از طریق پائین بودن هزینه مواد اولیه رقابت پذیر شده اند، هنگامی که در فرآیند آزادسازی تجاری قراردارند، در مقابل روش های تولید کم هزینه تر (کارایی بالاتر) و با فناوری پیشرفته دچار مشکل می شوند.

آزادسازی تجاری و جهانی شدن نیز با یکدیگر نقاط اشتراکی دارند اما موارد افتراق آن در حوزه فرهنگی بسیار زیاد است. به عنوان مثال آزادسازی تجارت موجب باز شدن بازارها را فراهم می سازد یعنی با کاهش تعرفه ها و حذف تجاری و آزاد کردن جریان سرمایه و سرمایه گذاری میان کشورها و افزایش شفافیت تجاری و تسهیل تجاری می تواند در زمینه تجارت جهانی موثر واقع شود. در مفهوم وسیع، آزادسازی تجاری شامل اقداماتی است که افزایش تجارت را تسهیل می کند اما لزوماً متضمن حرکت آزادانه عوامل اقتصادی کار و سرمایه نیست. در واقع آزادسازی تجاری به معنای کاهش محدودیت های تجاری است که کشورهای جهان به عناوین مختلف طی سالیان متمادی ایجاد کرده اند. از مهمترین آنها، حمایت از صنایع داخلی در مقابل رقابت تولید کنندگان خارجی بوده که از طریق موانع تعرفه ای و غیر تعرفه ای اعمال شده است.

۲. فرهنگ و دیپلماسی رسانه ای بازی ها؛ فرصت ها و تهدیدها

۱-۲. ابزارهای دیپلماسی رسانه ای^۴ و تاثیر بازی های رایانه ای بر فرهنگ

امروزه رهبران از ارتباطات جهانی به عنوان ابزاری مهم برای پیشبرد مذاکرات و نیز بسیج عمومی از توافقات استفاده می کنند. دیپلماسی رسانه ای از طریق فعالیت های متعدد در رسانه ها پیگیری می شود که این فعالیت ها شامل کنفرانس های مطبوعاتی، مصاحبه ها، دیدار سران حکومت ها و میانجیگران در کشورهای رقیب و رویدادهای رسانه ای است که امروزه در بازی های رایانه ای نیز به منظور تلقین باورهای فرهنگی نمود یافته است. بنابراین کشورهایی که دارای تکنولوژی ارتباطی نیرومند هستند، می توانند تاثیر و نفوذ بیشتری در جریان اطلاعات جهانی و ایجاد تصویر بین المللی مطلوب خود داشته باشند.

در چنین شرایطی، در حالی که هر کشور توانایی ایجاد هویت ملی خویش را در داخل قلمرو خود و از طریق کنترل رسانه های داخلی خود داراست، تنها کشورهای برخوردار از برتری رسانه ای جهانی، بهترین موقعیت و فرصت را برای شکل دهی تصویر بین المللی مطلوب خویش در اختیار دارند. بنابراین قدرت ملی جهانی یک کشور، از توانایی های بالقوه آن برای طراحی و اجرای دیپلماسی رسانه ای منشأ می گیرد. به بیان دیگر سیاست خارجی هر کشور باید با در نظر گرفتن نقش دیپلماسی رسانه ای آن در ایجاد و تقویت یک هویت ملی ممتاز و یک تصویر بین المللی مکمل آن، که در موضع قدرت جهانی آن تأثیر می گذارد، بررسی و ارزیابی شود (شاه محمدی، ۱۳۹۱: ۱۰۱). امروزه دیپلماسی رسانه ای وارد حوزه بازی های رایانه ای شده و توانسته با تهیه و تولید مستندهای زیبا و بازی های خلاقانه چهره مطلوب و مورد نظر امپریالیستی (در حوزه فرهنگی) خود را به دنیا ارائه کنند و حتی دیگر کشورها را مورد تخریب و تهاجم قرار دهد. در چنین فضایی ممکن است کشورهای بدون تمدن تاریخی که حتی هویت ملی هم ندارند، سعی در ایجاد پیشینه تاریخی و فرهنگی مطلوب شان باشند و آن را برای هویت بخشی خود از طریق رسانه های جمعی به مردم جهان عرضه نمایند. باید گفت که در واقعیت امر کشورها سعی دارند با

1. World Economic Forum

2. Organization for Economic Cooperation and Development

3. United Nation Conference on Trade and Development (1997)

4. The Media Diplomacy

تاثیر گذاری دیپلماسی رسانه ای و اعمال نفوذ به طریق بازی های رایانه ای، فرهنگ مورد نظر خود را در کشورها ترویج نمایند. بدین منظور می توانیم چندین تاثیر بازی های رایانه ای بر فرهنگ به شیوه نوین دیپلماسی رسانه ای بررسی نماییم (Gentile, 2011: 77-78):

- قواعد و اصول و نتیجه بازی های رایانه ای در مفهوم کلان آن
 - تاثیر گذاری بر شخصیت و باورهای بازی کنندگان
 - تاثیر بر همکاری های چند جانبه و فرد گرا شدن متاثر از انجام بازی های رایانه ای
 - چگونگی حل مشکلات و به اتمام رساندن بازی در جریان انجام آن و ایجاد خلاقیت
 - افزایش شناخت از موضوعات و معضلات اجتماعی و ایجاد مهارت
- لذا نظارت دقیق بر بازی های رایانه ای به عنوان یکی از تجارت های پر سود بین المللی، مهم است زیرا می تواند مستقیماً بر مهارت آموزی، شخصیت و برداشت شناختی افراد تاثیر بگذارد.

۲-۲. ضرورت توجه به مقوله فرهنگ در آزادسازی تجاری (کالا و خدمات)

امروزه کشورها جهت تداوم حیات فرهنگی جامعه خود نیاز به پشتیبانی و حمایت از فرهنگ دارند و این میسر نمی شود مگر از طریق مدیریت و برنامه ریزی فرهنگی صحیح و کارآمد (امیرخانی، ۱۳۹۰: ۱۱۴). لذا فرهنگ می تواند بر پیامدهای اقتصادی جامعه از سه طریق گسترده تاثیر بگذارد که این سه طریق عبارتند از:

اولاً فرهنگ بر کارایی اقتصادی تاثیر می گذارد یعنی از طریق ترویج ارزش های مشترک در جامعه که راه های انجام اقدامات اقتصادی تولید توسط اعضای جامعه را تعیین می کند. دوماً فرهنگ ممکن است بر انصاف یا عدالت اجتماعی نیز تاثیر بگذارد. برای مثال می توان با ایجاد حس و روحیه همکاری از طریق بازی های رایانه ای؛ ساز و کارهای مشترک را تشویق کرد، ارزش های فرهنگی را به نسل های جوان انتقال نمود و حتی می توان فرهنگ را تاثیرگذار بر اهداف اقتصادی و اجتماعی یا حتی تعیین کننده اهداف اقتصادی و اجتماعی از جمله آزادسازی تجاری دانست تا ارزش های فرهنگی با تعقیب پیشرفت مادی هماهنگ باشد. حتی برخی معتقدند اقتصاد در حال کنار آمدن با فرهنگ است که بطور خاص می توان به ژاپن اشاره نمود که می توانیم بینیم عواملی مانند مذهب، نگرش های خانوادگی، طرح های به لحاظ فرهنگی همگون در جامعه، ملت و نهادها، شرکت ژاپن و نحوه عمل آنها را شکل داده است. بدین ترتیب بنیان های فرهنگی جامعه ژاپن در همه جنبه های حیات اقتصادی این کشور نفوذ کرده است (Haymai, 2005: 14-17)، یا حتی کشور آلمان که علیرغم پذیرش اسناد سازمان تجارت جهانی و عضویت در آن سال ۱۹۹۵ (اسماعیل نسب، ۱۳۹۵: ۶۹۳) و داشتن سیستم حقوقی یگانگی در حقوق خود (ضیایی بیگدلی، ۱۳۸۶: ۸۹)، بازم محدودیت هایی را در حوزه تجارت آزاد که سرلوحه اقدامات مورد نظر سازمان تجارت جهانی می باشد به منظور حفظ ارزش های اجتماعی اش وضع می کند و محدودیت های غیر تعرفه ای (فرهنگی) را بر سر آزادی تجارت وضع می کند. در مواد ۲۵ و ۱۰۰ قانون اساسی آلمان که تحت تاثیر شدید نظریه یگانگی حقوق با برتری حقوق بین الملل است، جامع ترین مقررات در اعتلای حقوق بین الملل دیده می شود اما در اصول فرهنگی-تجاری این کشور حق شرط هایی برای خود در عمل قائل است و حتی استانداردهای غیر تعرفه ای خود را متفاوت از استانداردهای اتحادیه اروپا مصوب می کند (aksana, 2012: 5-6). این موضوع در پرونده آنتیگو و باربودا (دولتی جزیره ای در شرق کارائیب با مساحت ۱۷۱ مایل مربع و ۷۸۰۰۰ نفری) علیه کشور آمریکا نیز تکرار شده است (united states measures affecting the cross border, 2005). این پرونده که متضمن تعهدات کشورهای عضو سازمان تجارت جهانی در مورد تجارت خدمات یا گتس بود، در رکن استیناف مطرح گشت. علت مطرح شدن این پرونده در رکن حل اختلاف این بود که کشور باربودا، دارای صنعت به دقت کنترل شده با مجوز دولتی در خصوص خدمات بازی های رایانه ای و قماربازی در اینترنت بود و بخش عمده مشتریان دائمی آن را اشخاص مقیم ایالات متحده تشکیل می دادند. این صنعت ۳۰۰۰ نفری را در اختیار داشت و تا زمانی که ایالات متحده اقدام به منع آن کرد، عوائد حاصل از قمار، ۱۰ درصد تولید ناخالص ملی این کشور را رقم می زد. ایالات متحده ادعا می کرد که ماده ۱۴ گتس^۱ مشابهت بالایی با ماده ۲۰ گات دارد و می تواند در مواقع ضروری بصورت غیرتبعیض آمیز برای حمایت از اخلاق عمومی مورد استفاده قرار گیرد (لوفلد، پیشین: ۱۲۶) زیرا این ماده مقرر می داشت: «الف) اقدامات ضروری برای حفاظت از اخلاق عمومی یا حفظ نظم عمومی^۲ (ب) اقدامات ضروری برای حمایت از حیات و سلامتی انسانی، حیوانی و گیاهی؛ (ج) ...».

لذا با توجه به اشکال مختلف آزادسازی تجاری به شیوه سنتی کالا و شیوه جدید آزادسازی تجاری خدمات (گتس) و مثال های بیان شده از لزوم برقراری محدودیت های مناسب با رعایت اصول کامله الوداد و رفتار ملی، برخی از نظریه های متاخر، فرهنگ های سیاسی-اقتصادی را به سه دسته تقسیم می کنند (امیرخانی، پیشین: ۱۱۷):

^۱ . معاهده مبادله بین المللی خدمات و ایجاد موافقت نامه عمومی تجارت خدمات (این معاهده از نتایج مذاکرات دور اروگوئه بود).

^۲ . استثنای نظم عمومی فقط در صورتی ممکن است مورد استناد واقع شوند که تهدیدی واقعی و به اندازه کافی جدی متوجه یکی از منافع بنیادی جامعه شده باشد.

- فرهنگ محدود با ویژگی های محلی و سرسپردگی مطلق به قدرت

- فرهنگ انتقادی با ویژگی های آگاهی ملی و اطاعت پذیری

- فرهنگ مشارکت که دارای ویژگی های آگاهی ملی، آزادی های فردی و مشارکت آگاهانه در امور سیاسی و حکومتی است. پس به دلیل گستردگی مقوله فرهنگ و تأثیری که بازی های رایانه ای از تبیین اولیه جهت آموزش تا دوران بزرگسالی و حتی آموزش نظامی (جهت مبارزه، از بین رفتن ترس، پرواز کردن، راندن تانک، تیراندازی و ایجاد شبیه سازی میدان تیر)، بر روی افراد دارند (Buckley, 2006: 364)، باید کنترل ها و آموزش های لازم رفتاری به افراد مرتبط داده شود. جدای از تأثیرات مخرب، بسیاری از بازی ها دارای هیجان مثبت و حس رقابت و ایجاد کننده خلاقیت است (مانند آموزش مهارت گلف بازی، تشخیص تصاویر، شیمی، محیط زیست و ...) که می توانند روحیه انجام امور به صورت مشترک و مثبت میان کودکان و افراد جامعه را فراهم آورند (Ibid, p 365) و حتی موجب افزایش یادگیری و توجه به اشارات و موضوعات تخصصی تر شود و می توان گفت بازی های رایانه ای قادر به پرورش صحیح جسم، روح و روان کودکان علیرغم نکات مثبت خود نیست و نمی تواند جایگزین بازی های اجتماعی و گروهی سنتی شود (تمجیدتاش، پیشین: ۴۰-۴۱)، علیرغم اینکه موجب کسب تجربیات گوناگون برای زندگی حال و آینده آنان می شود.

از ویژگی های پنهان بازی رایانه ای آن است که می تواند با تمرکز بر روی یک موضوع، آن را تبدیل به امری غیرقابل اغماض و موضوعی ارزشی در نزد مردم جامعه تبدیل کند تا مردم آن را بپذیرفته و بخشی از فرهنگ جامعه در دراز مدت تصور کنند (سیحانی، ۱۳۸۸: ۱۸). حتی این بازی ها به صورت هدفمند ارزش های فرهنگی جامعه را ممکن است دستخوش تحول و فراموشی کنند زیرا با تبلیغ، ترویج ارزش های مورد حمایت، آن ها را به عنوان فرهنگ عمومی تثبیت می نماید. فرصت ها و تهدیدهای بازی های رایانه ای به عنوان عاملی مؤثر در جامعه پذیری زمانی مسلم می شود که با مطالعه ای دقیق سن، جنسیت، تحصیلات بازی کنندگان و حرکات و رفتارشان را در واکنش به بازی های رایانه ای ارزیابی نمائیم و بپذیریم که جمع بازی کنندگان با نیازهای مشابه رفتاری، چگونه یک بازی را می پذیرد و خود را با آن وفق می دهد (Rourke, 2015: 5).

۳. مبانی فرهنگی و شرایط ایجاد محدودیت بر آزادسازی تجاری

کشورها در وضع مقررات باید عواملی که بر سلامت انسان (بعد جسمانی و روانی) تأثیر می گذارد را مد نظر قرار دهند. عواملی همچون اشتغال، میزان فقر افراد، سطح استاندارد زندگی، مسکن و غیره. در کشورهایی که به این مقوله توجه بیشتری شده باشد شاخص های بهداشت برای تمام گروه های اجتماعی بهبود یافته است. زیرا سلامت یک امر چند بخشی می باشد و سیاست اجتماعی نمی تواند فقط به یک بخش آن بپردازد بلکه باید تمام ابعاد آن را مدنظر قرار دهد؛ مثلاً بهسازی و نظافت محیط که بر عهده شهرداری ها است و تامین دارو و مراقبت های پزشکی که بر عهده وزارت بهداشت و تامین سوخت و انرژی مورد نیاز که بر عهده وزارت نیرو و همچنین تامین مسکن و حمل و نقل که بر عهده وزارت مسکن و راه و شهرسازی می باشد. باید در نظر داشت که سیاست اجتماعی با هماهنگی و ارتباط سازمانی بین این نهادها می تواند به ارتقا ابعاد سلامت و بهداشت عمومی دست یابد و در صورتیکه فقط به یک بخش از این امور توجه کند باید هزینه گزافی را برای جبران کمبود بخش های دیگر نماید. لذا بیشترین تأثیر در ارتقا بهداشت عمومی و حفظ مبانی فرهنگی مؤثر است، سیاست گذاری های صحیح و عوامل تعیین کننده اجتماعی بدور از اعمال محدودیت و یا تعلیق نسبت به آزادی بیان در حوزه عمومی بصورت تبعیضی و غیرکارشناسی می باشد. لذا فرهنگ جامعه یک کالای عمومی است و دولت باید متولی این امر باشد و نباید به بهانه آزادی بیان، موضوعات معارض با فرهنگ عمومی را بصورت غیراصولی و بر خلاف اصول حقوق بشری در حوزه بیرونی عمومی نشر داد که در ادامه اهم مبانی فرهنگی و محدودیت آفرین در حوزه تجارت آزاد را شناسایی تا میزان صلاحیت کشورها در این زمینه مشخص شود.

۳-۱. مبانی فرهنگی

معمولاً کشورها به منظور رشد و توسعه اقتصادی و ادغام در اقتصاد جهانی با سایر کشورها وارد مذاکرات تجاری می شوند تا نیازهای داخلی را تأمین و شرایط مناسب برای صادرات کالاهای دارای مزیت رقابتی خود را فراهم و در نتیجه حجم تجارت خود را با انعقاد قراردادهای مشترک سرمایه گذاری^۱ افزایش دهند (حسیبی، ۱۳۹۰: ۲۷-۲۸). لذا از ویژگی های بارز مذاکرات تجاری در مراحل اولیه، تمرکز بر موضوع حمایت های تعرفه ای و تلاش به منظور کاهش این موانع جهت افزایش حجم تجارت فی مابین می باشد. موضوع بس دشوار که نیازمند شناخت طرفین از نرخ های تعرفه، تعداد ردیف های تعرفه ای یکدیگر و بسیاری مؤلفه های دیگر می باشد، امری که در مذاکرات چندجانبه و منطقه ای انجام آن بسیار زمان بر و دشوار است.

۱. BIT (bilateral investment treaty).

بررسی نظریات و تئوری های تجارت جهانی حاکی از آن است که تجارت آزاد منجر به استفاده کارا و بهینه از منابع تولید جهانی و تسهیل فوق العاده در صادرات و واردات خواهد شد (<http://www.mercatus.org>, 2 Aug. 2016). اساس نظریات سنتی تجارت بین الملل بر این اصل بود که تجارت برای همه کشورها مسبب منافع است اما در عالم واقعی کشوری پیدا نمی شود که به نوعی براساس موافقت نامه گات و اسناد سازمان تجارت جهانی، محدودیت تجاری با توجه به التزامات فرهنگی یا اقتصادی خود ایجاد ننماید که در اصطلاح به این نوع محدودیت های دولتی، سیاست های بازرگانی^۱ گفته می شود (ثاقب، ۱۳۹۰: ۱-۲). امر مهمی که امروزه حدود ۳۰ درصد از اختلافات طرفین و کشورهای عضو WTO درخصوص آن و قراردادهای تعرفه ترجیحی می باشد (World trade report 2011, opc.it, p 165). سوال مهم در تجویز اعمال قرارداد تعرفه ترجیحی با توجه به سوابق متعدد موجود در سطح جهان، اینست که اعمال این نوع قراردادها بر نظام تعرفه ها و کاهش نرخ تعرفه ها و آزادسازی کامل تجاری چه تأثیری می گذارد؟

مسلماً اعمال قراردادهای تعرفه ترجیحی التزامی با کاهش تعرفه ها ندارد؛ اما بی تأثیر در افزایش رفاه عمومی میان کشورهای یک بلوک اقتصادی نیست. امری که نه تنها مورد تأیید سازمان تجارت جهانی است بلکه سازمان مطابق قواعد دور دوحه که محدودیت های را بر گسترش قرارداد تجارت ترجیحی وضع نموده؛ اما انجام آنرا تصدیق می کند. امری که کشورها به دلیل تمایلاتشان و رأی موافقت نامه عمومی تجارت و سرویس و مذاکرات دور دوحه در صدد تحقق آن هستند تا با حفظ ارزش های فرهنگی و اجتماعی و اقتصادی شان، پیشرفت نمایند. به هر حال قراردادهای تجاری میان کشورها نه لزوماً بلکه مستقیماً به قواعد سازمان توجه دارند و در آنها قواعد حتی محدودیتی تجاری^۲ اعمال می شود، امری که از ۱۹۹۵ توسط کشورهای عضو، هم راستا با قواعد سازمان تجارت جهانی، مورد تأکید اجرایی و حمایتی طرفین عضو بوده است. محدودیت های بالقوه در سرمایه گذاری خارجی و مبادلات تجاری برخلاف اصول رفتار ملی، رفتار ملل کامله الوداد، رفتار مناسب و حداقل استانداردهای بین المللی رفتاری را موجب نشود.

اگرچه در ماده ۲۴ موافقت نامه عمومی تعرفه و تجارت صریحاً تشکیل اتحادیه های گمرکی و مناطق آزاد تجاری تجویز شده اما در بند ۴ ماده ۲۴ اشاره دارد که ایجاد چنین مناطقی نباید موانعی را بر سر راه تجارت با اعضاء دیگر بوجود آورد و (یعنی ایجاد لیبرالیزم اقتصادی) حتی حقوق گمرکی که در هنگام تشکیل این اتحادیه یا انعقاد موافقت نامه موقت در خصوص تجارت با اعضاء متعاهد غیر عضو این اتحادیه یا موافقت نامه وضع می شوند، در مجموع بیشتر یا محدود کننده تر از حدود کلی عوارض و مقررات تجاری مجری در همان سرزمین ها قبل از تشکیل اتحادیه ها یا انعقاد موافقت نامه موقت بر حسب مورد نخواهد بود (شیروی، ۱۳۹۰: ۹۶-۹۷). در ماده ۲۸ مکرر موافقت نامه عمومی تعرفه و تجارت در توضیح مذاکرات مربوط به تعرفه و توجه به آزاد سازی تدریجی اقتصادی بیان شده که مذاکرات در اعمال تعرفه ها به صورت ترجیحی ممکن است بر مبنای موردی کالاهای یا با اعمال روش های چند جانبه ای انجام گیرد و کشورهای عضو می پذیرند که به طور کلی موفقیت مذاکرات چند جانبه بسته به شرکت تمام اعضاء متعاهدی خواهد داشت که بخش مهمی از تجارت خارجی آنها با یکدیگر جریان دارد. لذا در سازمان تجارت جهانی اعمال محدودیت تجاری (تعرفه ای و غیرتعرفه ای) بر پایه اصول مذاکرانی زیر پذیرفته شده است:

الف) توجه به نیازهای یکایک کشورهای عضو و یکایک صنایع

ب) نیاز کشورهای با حداقل توسعه به منظور استفاده انعطاف پذیرتر از حمایت تعرفه ای جهت تسهیل توسعه اقتصادی آنها و نیازهای خاص این کشورها برای حفظ تعرفه ها به منظور کسب درآمد

ج) کلیه اوضاع و احوالی که درخور توجه است، از جمله نیازهای کشورهای عضو مورد بحث در خصوص درآمد مالیاتی و توسعه و نیز نیازهای استراتژیک و سایر نیازها. البته این اصول پذیرفته شده در ماده ۲۸ گات، باید به صورت غیر تبعیض آمیز اعمال شوند و اصل رفتار مناسب ملی تضمین نماید که هر عضو سازمان از مزایای تعرفه های پایین تر استفاده نماید جز در موارد اعمال شده در ماده ۲۴ (ایجاد اتحادیه گمرکی و مناطق تجارت آزاد یا تعرفه های ترجیحی) موافقت نامه گات (Shagwati, 2005: 4)؛ امری که عملاً مورد اعتنا در اجرا نبوده و کشورها همگرایی بیشتری را در ترسیم مناطق تجاری با اعمال قراردادهای تعرفه های ترجیحی اعمال می نمایند. موضوعی که اتحادیه اروپا و آمریکا در حال اعطاء و استفاده از آن در قبال کشورهای درحال توسعه هستند، درحالیکه مطابق اهداف سازمان تجارت جهانی در اجرای لیبرالیزم اقتصادی، اعمال قراردادهای تجاری دو و چندجانبه باید در جهت ایجاد یکپارچگی نظام تعرفه ها و با تاریخ مشخص و هدف گذاری شده انجام شود تا کشورهای هدف یا در حال توسعه نیز به طور مؤثر ترقی نموده و متضرر نگردند (Ibid, p 5). لذا میان گسترش و ترویج قراردادها باید به مقوله غیر تبعیض آمیز بودن و به صفر رساندن برنامه و درازمدت تعرفه ها در آزاد سازی تعرفه ها توجه

¹. Commercial policies.

². TBT (technical barriers to trade).

نمود. غالباً عواملی همچون لزوم برقراری یکپارچگی سیاسی و اقتصادی و فرهنگی در سطوح قاره ای و منطقه ای موجب تمایل به تشکیل فضاهای صنعتی و توسعه اقتصادی مشترک می شود و در گذر زمان، انشعاب های داخلی نیز پیدا می کند زیرا یک اتحادیه و بلوک اقتصادی منطقه ای، نیازمند فرآیندهایی نظیر پوشش و حمایت اقتصادی و تحولات هماهنگ گمرکی در سراسر آن اتحادیه یا منطقه است (مشبکی، ۱۳۹۳: ۱۶۳).

لذا مقررات گات و تحولات قلمرو آن، سیاست های توسعه ای بعد از جنگ دوم جهانی، کشورهای در حال توسعه را مختل می کند و با کاهش تعرفه های گمرکی و لغو محدودیت های غیر تعرفه ای و مقررات جدید سرمایه گذاری خارجی، این دسته از کشورها را به اتخاذ سیاست های هماهنگ و جدید وا می دارد زیرا کشورهای در حال توسعه با انباشت سرمایه در شرایط تحولات گات، مشکلات ساختاری و زیربنایی، عدم قابلیت رقابت بین المللی، لزوم اجرای سیاست های لیبرالیسم اقتصادی و نظارت های دولت بر اقتصاد و فعالیت های آن؛ در معرض خطر جدی قرار دارند. (همان) امری که دولت چین نیز در پاراگراف ۱-۵ پروتکل الحاقی اش برای پیوستن به سازمان تجارت جهانی، برخی از موضوعات همچون تجارت موسیقی، کتاب، فیلم ها را مطابق ماده ۲۰ (a)^۱ موافقت نامه ۱۹۹۴ سازمان محدود و مختص دولت چین نمود زیرا این بند صریحاً به کشورها جواز اعمال محدودیت و تبعیض را برخلاف رفتار ملی بدلیل حراست از اخلاق عمومی می دهد (William Watson, 2012, pp32 – 33).

این موضوع در سایر کشورها نیز پیشینه قدیمی دارد زیرا فرانسه جهت حفاظت و پاسداری از فرهنگ ملی خویش با وجود ممنوعیت کلی حمایت دولت از صنایع داخلی، درصدد اعطای یارانه های دولتی برآمده است و با محدود ساختن آزادی رقابت در حوزه فرهنگی، از جمله ایستگاه های تلویزیونی را مکلف ساخته که بخشی معین از ساعات پخش برنامه های خود را به انعکاس هنرهای ملی و به زبان ملی اختصاص دهند. طبق ماده ۲۸ معاهده جامعه اروپا، جامعه متنوع ملی و منطقه ای دولت های عضو را حرمت خواهد نهاد، ضمن آنکه از میراث مشترک فرهنگی نیز غافل نخواهند ماند (هوهن فلدن، ۱۳۹۳: ۲۹۳). زیرا رقابت آزاد و آزادسازی تجاری به معنای رقابت بی قید و بند نیست بلکه منظور از اصل اجرای رقابت آزاد ایجاد شرایط منصفانه و معتدل برای حضور همه فعالان تجاری در بازار و حذف موانع و رفتارهای انحصاری و تبعیض آمیز در آن است. طبق ماده ۸۱ معاهده جامعه اروپا هرگونه توافق بین موسسات تجاری، تصمیم اتحادیه های صنفی و فعالیت های جمعی و همسویی که می تواند تجارت بین کشورهای عضو را تحت تاثیر قرار داده و دارای هدف یا اثر ممانعت کننده، محدود کننده یا مخرب در رقابت در داخل بازار باشد، ممنوع خواهد بود (شکوهی، ۱۳۸۱: ۱۶۲).

۲-۳. اصول فرهنگی حاکم بر ایجاد محدودیت آزادسازی

موضوع موانع فنی و فرهنگی تجارت یا استانداردها، در مقایسه با یارانه ها، دامپینگ و ارزش گذاری گمرکی، هیچ مقرر صریحی در گات و سازمان تجارت جهانی ندارد تا بتوان موافقت نامه ای به آن آویخت. ماده ۳ گات، یعنی ماده مربوط به رفتار ملی، مقرر می دارد که محصولات وارد شده باید در خصوص همه قوانین، مقررات و الزامات متاثر کننده فروش داخلی آنان از رفتاری به همان اندازه مساعد برخوردار شود که محصولات مشابه با منشأ داخلی از آن بهره مند می شوند. لذا موافقت نامه موانع فنی فراروی تجارت، که در طول دور توکیو منعقد شد و در دور اروگوئه اصلاح گردید، در پی ایجاد موازنه میان این نگرانی هاست (لوفلد، ۱۳۹۲: ۸۴-۸۵):

اول؛ موافقت نامه موانع فنی تجارت مقرر می دارد که استانداردها و مقررات نباید خواه میان محصولات داخلی و وارد شده یا میان محصولات نشأت گرفته از کشورهای مختلف تبعیض قائل شود (ماده ۱ - ۲)

دوم؛ موافقت نامه می گوید در مواردی که استانداردهای بین المللی وجود دارد یا در شرف تکمیل است، اعضا آنها را بعنوان مبنایی برای مقررات فنی خود استفاده خواهند کرد، مگر اینکه این استانداردها ابزاری غیرموثر یا نامناسب برای تحقق اهداف مشروعی که دنبال می شود باشد (ماده ۲ - ۴)

سوم؛ موافقت نامه مقرر می دارد که استانداردها باید علنی و باز باشد و اطلاع در مورد استانداردهای پیشنهادی و الزامات مربوط به گواهی که ممکن است اثر قابل توجهی بر تجارت داشته باشد باید از پیش و چنان به موقع داده شود که اشخاص متاثر بتوانند نظرات خود را در زمینه مقررات پیشنهادی ارایه دهند و این نظرات بتوانند مورد توجه واقع شود (ماده ۹ - ۲). لذا برخلاف موافقت نامه اقدامات بهداشتی و بهداشت گیاهی، موافقت نامه فنی تجارت (در مقوله بازی های رایانه ای از مقوله فرهنگی می تواند مورد تصور باشد)، اقدامات تنظیمی را

^۱ . مواد ۴ (بند الف و ب) و ۸ (بند الف و م) از موافقت نامه گات نیز صریحاً جواز کنترل تجارت داخلی با توجه به الزامات فرهنگی داخلی توسط کشورها را تجویز می نماید.

تابع آزمایش نمی کند و تلاش این موافقت نامه آن است تا از تبعیض و وضع استاندارد که ممکن است در جریان آزاد کالا مداخله یکسان بر محصولات داخلی و وارداتی اعمال شود و با مقررات متفاوتی که در جای دیگر به صورت گسترده اعمال شود و با مقرراتی که به صورت گسترده اعمال می شوند مغایر نباشند، ناقص موافقت نامه فنی تجاری نخواهند بود. از همین رو، در ادامه مهمترین محدودیت های فرهنگی بر آزادسازی بازی های رایانه ای بعنوان محدودیتی فنی و غیرتعرفه ای با تاکید بر مقوله فرهنگ داخلی کشورها را مورد بررسی قرار می دهیم.

۱-۲-۳. قانونی بودن محدودیت

قانونی بودن از دغدغه های مهم حقوق بشر است که به تکرار در میثاق مدنی و سیاسی آمده و در مورد اعمال حقوق متعددی مورد عنایت تدوین کنندگان این سند بوده^۱، هم چنان که این مهم مدنظر تدوین کنندگان کنوانسیون اروپایی حقوق بشر نیز بوده است. این اصل از جمله اصولی است که در اسناد حقوق بشری به عنوان یک پیش شرط به عنوان یک پیش شرط لازم، جهت اعمال هرگونه محدودیت بر آزادی دینی و آزادی های مشابه ذکر شده است (رهایی، ۱۳۹۳: ۳۵۴). اصل قانونی بودن زمانی می تواند به تحقق کامل مقصد خود بیانجامد که مفهوم تقنین، تنها در قانونگذاری توسط قوه مقننه و یا قانون گذاری به مفهوم خاص خود، خلاصه نشود. بلکه هرگونه محدودیتی باید بر اساس سیستم قانون گذاری داخلی به تصویب برسد و یا مشروعیت یابد. بدین جهت تقنین را نباید به قانون نوشته منحصر کرد بلکه باید آن را به نظام داخلی هر کشوری واگذاشت تا به هر نحو که قوانین مهم خود را وضع می کند، محدودیت های مرتبط را نیز تنظیم و وضع نمایند. اما تنها با ذکر قانونی بودن محدودیت ها مشکل حل نمی شود زیرا قانون نیز می تواند غیرعادلانه باشد و باید استانداردهای دیگری همچون رفتار ملی، کامله الوداد و غیره را در ارایه خدمات و محصولات مورد نظر عرضه کنندگان با محدودیت هایی مواجه کند.

از همین رو، کشورها جهت ایجاد موانع فنی در آزادسازی تجاری بازی های رایانه ای، جدای از اعمال مستقیم ماده ۲۰ گات (در خصوص موضوعات فرهنگی)، اقدام به استفاده از «خرید دولتی» در تنظیم بازار نیز می کنند. پیش از دور توکیو، خرید دولتی معمولاً خارج از قواعد معمول گات بررسی می شد با این فرض که هر کشوری برای نیازهای حکومت، عرضه کنندگان خود را ترجیح می دهد، درست همان طور که کودکان، در مواقع ممکن با بازی های ساخت داخل، سرگرم می شوند و فروشندگان اقدام به بازاریابی محصولات داخلی می کنند، همانطور که فقره الف بند ۸ ماده ۳ گات در مورد رفتار ملی و نیز بند ۲ ماده ۱۷ در مورد تجارت دولتی، اساساً خرید برای مصرف خود دولت، در مقابل خرید برای فروش مجدد، را از الزامات رفتار ملی گات مستثنی ساخته بود؛ امری که محدودیت ایجاد شده را قانونی جلوه می دهد.

۲-۲-۳. ضرورت و تناسب

مهمترین مقوله در ایجاد محدودیت غیرتعرفه ای در آزادسازی تجاری از منظر فرهنگی، موضوع ضرورت می باشد که الزام به داشتن تناسب نیز در آن نهفته است زیرا برای مثال ایتالیا رفتار ترجیحی مالیاتی با عرضه کنندگان خدمات مالی از کشورهای سوسیالیستی سابق در اروپای شرقی و اتحاد شوروی سابق را به مدت ده سال اعلام داشت (برخلاف رفتار کامله الوداد) و مبنای آن را کمک به کشورهای در حال گذر به اقتصاد باز اعلام داشت (لوفلد، پیشین: ۱۳۳)، موضوعی که بیانگر ضرورت کمک به آن کشورها و از طرفی کنترل نظام مالیاتی داخلی اش (ممانعت از پولشویی و کنترل فرار مالیاتی) می باشد. یا برای مثال در پرونده مالکم راس علیه کانادا در آن ادعا شده بود خواهان، که آموزگار یک مدرسه است افکار یهود ستیزی دارد و این افکار بر دانش آموزان موثر است. کمیته حقوق بشر دیوان اروپایی تاثیر دیدگاه ها و عملکرد وی بر دانش آموزان خردسال را در داخل و خارج از مدرسه و نیز نظام آموزش مدرسه و بقیه شرایط را بررسی کرد تا دریابد آیا محدود نمودن آزادی معلم مذکور برای جلوگیری از تبعیض علیه دانش آموزان یهودی و حفظ فضای بردباری دینی در مدرسه ضروری است یا خیر (از منظر دینی - فرهنگی)؟

در سازمان تجارت جهانی، قید دیگری بنام «شرط گریز» بر اساس ماده ۱۹ بند ۱ الف؛ مقررات گات وجود دارد که به کشورها اجازه می دهد در تحولات پیش بینی نشده از امتیازات توافق شده واردات همچون نرخ پایین تعرفه ها و آزادسازی تجاری عدول و اعمال محدودیت کنند اما مطابق موافقت نامه حفاظت ها، دولت های عضو باید اقدامات حفاظتی را فقط بر اساس این تشخیص وضع کنند که واردات افزایش یافته صدمه ای جدی به صنعت داخلی تولیدکنندگان محصولات مشابه یا مستقیماً رقابتی وارد آورده یا تهدید به ایراد چنین صدمه ای

۱. برای مثال رجوع کنید به: مواد ۶، ۸، ۹، ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۱۹، ۲۰، ۲۱، ۲۲، ۲۶.

کرده است^۱ (ماده ۲ بند ۱). البته شرط گریز مقطعی است و کشورهای عضو سازمان متعهد به انجام اقداماتی در عرض ۴ سال می شوند تا شرایط خود را تطبیق دهند (همان: ۹۷ - پاکدامن، ۱۳۷۹: ۶۲-۶۳). لذا با توجه به مقوله فرهنگی که امری داخلی است و متغیرها نسبی و تابعی از عوامل متعدد داخلی می باشند، باید بیان داشت دولتها دارای موقعیت بهتری در شناسایی ضرورت های فرهنگی خودشان هستند و حتی ممکن است تشخیص ضرورت بدلائیل فنی و فرهنگی از جامعه ای به جامعه دیگر متفاوت باشد اما تناسب امروزه بعنوان یک اصل در دکتترین حقوق اروپایی و ارایه راهکار مناسب برای جمع بین حقوق متعارض و یا منافع جمعی و فردی نقش مهمی را ایفاء می کند. برای مثال در قضیه ممنوعیت حجاب اسلامی و پرونده لایلا شاهین دیوان اروپایی حقوق بشر اعلام نمود که ممنوعیت حجاب در دانشگاه های ترکیه، با توجه به شرایط موجود در این کشور و نظام لاهییک آن، می تواند یک امر ضروری تلقی گردد ولی به این مفهوم نیست که اقدام مشابه در دیگر کشورها نیز ضروری تلقی گردد (Ingwill thorson, 2005: 574). لذا این برداشت حاصل می شود که در مقوله فرهنگی، کشورها دارای اختیار گسترده ای در شناسایی ضرورت انجام محدودیت ها در مقوله تجاری و شناسایی اقدامات متناسب با آن می باشند.

۳-۲-۳. تبعیض آمیز نبودن محدودیت ها

گسترش تجارت در مقوله های مختلف و لزوم حمایت از فناوری های نوین در حوزه مالکیت معنوی، موجب شد تا موافقت نامه تریپس زیر چتر حمایتی سازمان تجارت جهانی درآید تا تمام اعضا موظف شوند (با در نظر گرفتن استثنای محدود و معین) هم رفتار ملی (ماده ۳) و هم رفتار ملت کامله الوداد (ماده ۴) را نسبت به اتباع سایر دولت های عضو در خصوص حمایت از مالکیت معنوی مبذول دارند^۲. در این میان کشورهای در حال توسعه از همان ابتدا با توجه به ملزومات تریپس و ایجاد رانت فناوری که ایجاد خواهد شد با آن مخالف بودند و بر این باور بودند که این امر آنان را عقب تر نگاه خواهد داشت. لذا با توجه به محدودیت هایی غیرتعرفه ای و حق شرطی که کشورهای در حال توسعه می توانند کنسرسیوم های منطقه ای تاسیس نمایند؛ و از طرفی لزوم گسترش نظام تریپس در زمینه فرهنگ عامه و بازی های رایانه ای، باید اذعان داشت :

الف) اصل عدم تبعیض بدلیل مسائل فرهنگی هم در تقنین و هم اعمال محدودیت ها بر آزادی سازی تجاری از

جمله اصول مسلم و قواعد ثابت حقوق تجاری بین المللی است

ب) هر نوع تمایز، استثناء، محدودیت یا ترجیح در هر زمینه تجاری (با تاکید بر بازی های رایانه ای و فرهنگی و اسناد موجود در زمینه مالکیت معنوی) بر اساس نوع مبداء تولید کننده و به قصد اضرار یا بی اثر نمودن بازاریابی صورت گرفته ممنوع است

ج) هر تفاوت رفتاری دولتها، تبعیض نیست بلکه ممکن است برخی تبعیض ها معقول و عینی و با توجه به اسناد بین المللی و منطقه ای مشترک فرهنگی بصورت لازم الاجرا شده باشد، که متضمن رفتار تبعیض آمیز تجاری نیست. لذا تردیدی نیست که حمایت از مالکیت معنوی و آزادسازی تجاری در سطح جهان بعد از تصویب تریپس رشد چشمگیری داشته است اما عواید اقتصادی و موضوعات فرهنگی و تفاوت در دیدگاه های کشورهای در حال توسعه و توسعه یافته، موجب ایجاد مناقشه ای بزرگ در دورنمای آن و طرح دعاوی مختلف در سازمان تجارت جهانی شده است، امری که باید بطور عام آن را در اصل ملت کامله الوداد مشاهده نمود که از دور توکیو تا اروگوئه، مورد مناقشه میان اعضا بوده است تا کشورها از گزینش گری بدون شرایط قانونی (همچون موانع فنی و ترجیحی و فرهنگی و ...) از اعمال محدودیت در آزادسازی تجاری خودداری کنند^۳.

^۱. برای مطالعه پرونده مشابه نگاه کنید به :

Korea – dairy case, appellate body report, para 108.

^۲. مطابق ماده ۴ (د)، موافقت نامه های ترجیحی در زمینه مالکیت معنوی که در زمان لازم الاجرا شدن موافقت نامه موسس سازمان تجارت جهانی به قوت خود باقی بود، از شرط ملت کامله الوداد معاف بود، به شرطی که متضمن تبعیض خودسرانه یا ناموجه علیه اتباع سایر کشورهای عضو نبود.

^۳. بنگرید به مواد ۴ و ۵ و بند سوم ماده ۶۵ از موافقت نامه تریپس.

نتیجه گیری

با مطالعه و دقت در اثرات بازی های رایانه ای بر اجتماعی سازی، ایجاد هنجارهای جدید، حس مشارکت و خلاقیت آفرینی بعنوان نتایج مثبت، و از سوی دیگر ایجاد تغییرات رفتاری خشن، غیرمعمول و حساسیت های نژادی و ملی و ایجاد حس رقابت همراه با غلبه یافتن بر دیگران، در سنین مختلف از افرادی که به آن مشغول می شوند، نشان می دهد این امر مستقیماً بر مقوله فرهنگی کشورها و التزامات داخلی آنها مرتبط است و این امر در حالی است که مقررات گات و سازمان تجارت جهانی اعمال محدودیت های غیرتبعیض آمیز و در راستای احترام به اصول رفتار ملی و اصل دول کامله الوداد را برسمیت شناخته اند.

موضوع مهمی که سبب شده کشورهای عضو اتحادیه های اقتصادی و گمرکی حتی مقررات جداگانه ای بعنوان محدودیت های غیرتعرفه ای بعنوان مسائل فنی و فرهنگی را در داخل کشورشان وضع نمایند یا به هنگام عضویت در سازمان تجارت جهانی، حق پخش و تجارت نسبت به برخی موضوعات همچون مسائل فرهنگی را از مقوله آزادسازی تجاری و کاهش نرخ تعرفه ها مستثنی بدارند. امر مجازی که در این مقاله بدان پرداخته شد اما این امر نباید همراه با محدودیت های تبعیض آمیز باشد و لزوم داشتن ضرورت و تناسب در اعمال آن به همراه قانونی بودن آن (یعنی تصویب در مراجع ذیصلاح داخلی) امری حیاتی است. لذا آزادسازی تجاری همواره به منظور کاهش تعرفه های در تمام سطوح و حذف موانع واردات انواع محصولات تجاری - صنعتی - خدماتی و فکری نیست ولی در پی ایجاد رقابت صحیح میان کشورها در سطح جهان است. در پایان به این نتیجه دست می یابیم که با توجه به تاثیرات کوتاه و بلند مدت بازی های رایانه ای بر مقوله فرهنگی (اعم از دین، هویت ملی، شخصیت و...) افراد یک جامعه، کشورهای عضو سازمان تجارت جهانی دارای حق ویژه در اعمال محدودیت هایی در آزادسازی تجاری به شیوه هایی مانند شرط گریز، اعمال محدودیت فنی، انجام خدمات دولتی و ... نسبت به اینگونه بازی ها در سطح عمومی می باشند که روند رو به افزایش پرونده ها در رکن حل اختلاف سازمان، مصدق این امر است.

منابع و مآخذ

۱. اسماعیل نسب، حسین، مجموعه مهمترین اسناد تجاری (داخلی - بین المللی)، تهران، مجد، ۱۳۹۵
۲. امیرخانی، امیرحسین و همکاران، شناسایی عوامل محیطی موثر در برنامه ریزی راهبردی فرهنگی کشور، مجله مطالعات معرفتی در دانشگاه اسلامی، شماره ۴۷، تابستان ۱۳۹۰
۳. بزرگی، وحید و همکاران، آینده سازمان جهانی تجارت: نگرش انتقادی، چاپ اول، تهران، موسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی، ۱۳۸۶، ص ۱۷ - ۱۹.
۴. پاکدامن، رضا، تجارت در آینده (درآمدی بر سازمان تجارت جهانی)، تهران، موسسه مطالعات و پژوهش های بازرگانی، چاپ دوم، ۱۳۸۳، ص ۳۵.
۵. پاکدامن، رضا، رفتار ویژه با کشورهای در حال توسعه در نظام حقوقی سازمان تجارت جهانی، تهران، موسسه مطالعات و پژوهش های بازرگانی، ۱۳۷۹
۶. تمجیدتاش، الهام، بررسی تطبیقی تاثیر بازی های اجتماعی و بازی های رایانه ای بر رشد کودکان، مجله علوم تربیتی پیوند، ش ۳۸۵، آبان ۱۳۹۰
۷. حسینی، به آذین، دولت و سرمایه گذاران خارجی (استاندارهای بین المللی)، تهران، شهردانش، ۱۳۹۰
۸. سالم، بهنام، یوسف پور، نفیسه، بررسی آثار آزادسازی تجاری در کشورهای در حال توسعه، مجله اقتصادی، ماهنامه بررسی مسائل و سیاست های اقتصادی، ش ۱، فروردین ۱۳۹۱
۹. سبحانی نژاد، مهدی و همکاران، تبیین جایگاه رسانه ملی در ساختار مهندسی فرهنگی کشور به منظور مواجهه پویا با تهاجم فرهنگی غرب، مجله مهندسی فرهنگی، ش ۳۷ و ۳۸، ۱۳۸۸
۱۰. شاه محمدی، عبدالرضا، قرائتی، علیرضا، تأثیر دیپلماسی رسانه ای بر تبادلات فرهنگی کشورها، مجله مطالعات رسانه ای، ش ۱۹، سال ۱۳۹۱، ۷
۱۱. شکوهی، مجید، حقوق رقابت بازرگانی در اتحادیه اروپا، تهران، میزان، ۱۳۸۱
۱۲. شیروی، عبدالحسین، حقوق تجارت بین الملل، تهران، سمت، چاپ سوم، ۱۳۹۰
۱۳. ضیائی بیگدلی، محمدرضا، حقوق بین الملل عمومی، چاپ ۲۸، تهران، گنج دانش، ۱۳۸۶
۱۳. ثاقب، حسن، حمایت های تعرفه ای ایران در ترتیبات تجاری دو و چندجانبه، تهران، موسسه مطالعات و پژوهش های بازرگانی، چاپ اول، ۱۳۹۰
۱۴. لوفلد، آندریاس اف، حقوق بین الملل اقتصادی، ترجمه محمد حبیبی مجنده، تهران، جنگل، چاپ دوم، ۱۳۹۲
۱۵. رهایی، سعید، آزادی دینی از منظر حقوق بین الملل، با نگاهی به ره یافت اسلامی، قم، دانشگاه مفید، چاپ دوم، ۱۳۹۳
۱۶. طیبی، سید کمال و همکاران، رقابت پذیری بین المللی و شدت برون گرایی در فرایند آزادسازی تجاری ایران، مجله اقتصاد و تجارت نوین، شماره ۷، زمستان ۱۳۸۵
۱۷. مشبکی، اصغر، سازمانهای پولی و مالی بین المللی، تهران، جهاد دانشگاهی، واحد علامه طباطبائی، پاییز ۱۳۹۳
۱۸. هوهن فلدن، زایدل، حقوق بین الملل اقتصادی، ترجمه قاسم زمانی، تهران، چاپ ششم، شهردانش، ۱۳۹۳

B. english

1. aksana, kavalchak, cross cultural management how to do business with Germans, international zusammenarebeif publication, federal ministry of economic and technology, German, second edition, 2012
2. Buckley, Katherine, Anderson, Carige; A Theoretical Model of the Effects and Consequences of Playing Video Game, Iowa State University, Mahwah, NJ: LEA, chapter 24, 2006
3. eddy, lee, trade liberalization and development, united nation department of economic social affairs, desa working paper, usa, no 5, October 2005
4. Rourke, Eleanora, The Effects of Age on Player Behavior in Educational Games, Center for Game Science, University of Washington @ cs.washington.edu, Mar 2016.
5. Shagwati, Jagdish, reshaping the WTO, appeared in eastern economic review, Jan/Feb 2005
6. Ingwill thorson, plesner, legal limitations to freedom of religion or belief in school education, Emory international law review, vo1, volume 19, issue 2, 2005
7. Haymai, Yujio and Aoki, Masahiko, the Institutional Foundations of East Asian Economic Development, London, Macmillan, 2005
8. Gentile, Douglas A, The Multiple Dimensions of Video Game Effects, Child Development Perspectives, Iowa State University, vol. 5, number 2, 2011
9. William Watson, Keith, interpreting WTO accession commitment according to their functional relationship, thesis of Washington University, 2012
10. united states measures affecting the cross border supply of gambling and betting service, wt/ds 285/ ab/r (7 April 2005).
11. non-tariff measures to trade; economic and policy issue for developing countries, united nations conference on trade and development unctad, united nation publication, unctad/ditc/tab 2012
12. the benefits of free trade, addressing key myths, mercatus center, George mason university, visited on : <http://www.mercatus.org>, 2 Aug. 2016.